

Лютенко О. А.
 аспірант кафедри менеджменту підприємств,
 ORCID: 0009-0005-3992-3632;
Савицька О. М.
 канд. екон. наук, доц.,
 доцент кафедри менеджменту підприємств
 Національний технічний університет України
 «Київський політехнічний інститут імені Ігоря
 Сікорського», м. Київ, Україна
 ORCID: 0000-0002-1053-209X

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій питання оцінювання рівня ефективності управління фінансово-господарською діяльністю на підприємствах у взаємозв'язку з використанням методичного інструментарію оцінювання ефективності управління інтелектуальним капіталом набуває особливої актуальності. Загалом, традиційні методи оцінювання рівня ефективності управління суб'єктами господарювання, засновані на фінансово-економічних показниках, не завжди надають комплексну характеристику результатів управління підприємствами, оскільки не в повному обсязі враховують можливі результати оцінювання стану ефективності управління його *інтелектуальним капіталом*.

У сучасному світі, де швидкість технологічних змін безперервно зростає, роль інтелектуального капіталу, як ключового драйвера конкурентоспроможності та інновацій на підприємствах стає все більш вагомим.

Інтелектуальний капітал, який охоплює знання, навички, технологічний досвід та організаційну культуру, вважається фундаментальним ресурсом, що сприяє створенню доданої вартості (доданої цінності) та забезпечує довгостроковий розвиток підприємств.

Одним із ключових викликів для менеджерів та дослідників є вимірювання та оцінювання ефективності використання інтелектуального капіталу в контексті зростаючої цифровізації всіх бізнес-процесів.

У цьому аспекті *коефіцієнт доданої цінності від інтелектуального капіталу (VAIC)* виступає як інноваційний та ефективний індикатор для оцінки внеску інтелектуального капіталу в загальну продуктивність та ефективність управління на підприємстві. Важливо дослідити, як *VAIC* може бути адаптований та застосований для оцінювання стану ефективності управління підприємствами в умовах цифрової трансформації.

Методика *VAIC* зосереджується на оцінці ефективності використання інтелектуального капіталу шляхом вимірювання доданої вартості, створеної кожним компонентом інтелектуального капіталу. *VAIC* дозволяє оцінити наскільки ефективно підприємство перетворює різні типи капіталу у додану вартість і визначається як сума трьох показників ефективності (*HCE, SCE та CEE*) [1, с. 661]:

$$VAIC = HCE + SCE + CEE \quad (1)$$

Ефективність людського капіталу (HCE): *HCE* розраховується як відношення доданої вартості до людського капіталу (VA/HC).

Ефективність структурного капіталу (SCE): *SCE* визначається як відношення структурного капіталу до доданої вартості (SC/VA або $(VA - HC)/VA$).

Ефективність капіталу, що використовується (CEE): *CEE* визначається як відношення доданої вартості до капіталу, що використовується (VA/CE).

У своєму дослідженні Анте Пуліч представив модель *VAIC* як надійний інструмент для оцінювання ефективності інтелектуального капіталу, акцентуючи на важливості його ролі в підвищенні прибутковості та ринкової вартості компанії [1].

Модель *VAIC* виступає як потужний інструмент управління, що дозволяє менеджерам не лише покращити процес прийняття рішень, але й зорієнтувати всі види діяльності компанії на результативність працівників, виявляти внутрішні неефективності та вживати заходів у разі отримання незадовільних результатів.

Додатково, привабливість *VAIC* полягає у його гнучкості та доступності, оскільки його можна розраховувати як для цілої компанії, так і для окремих бізнес-підрозділів, використовуючи дані фінансової звітності.

У дослідженні, проведеному Джузеппе Марцо [2], розглядається використання моделі VAIC як засобу для оцінки того, наскільки ефективно компанії використовують свій інтелектуальний капітал. Модель VAIC характеризується легкістю у проведенні розрахунків та широкою доступністю необхідної інформації, що робить її зручним інструментом. Важливо підкреслити, що за рахунок своєї простоти використання, доступності інформації для аналізу та зрозумілості інтерпретації результатів, VAIC ефективно слугує цілям оцінювання інтелектуального капіталу [3]. Проте виявлено, що ця модель має певні обмеження, що ставлять під сумнів її здатність точно відображати цінність знань та ідей у компанії.

Особливо актуальним є питання часового розриву між внеском у розвиток інтелектуального капіталу та відчутними результатами цих інвестицій.

Часовий розрив можна проілюструвати на прикладі компанії, яка інвестує у навчання своїх співробітників. Хоча ці інвестиції можуть бути значними у поточному році, ефективність таких вкладень у людський капітал може не бути відразу видимою і проявитися лише з часом. Це означає, що хоча поточні витрати на людський капітал можуть бути високими, справжня додана вартість, яку генерує цей капітал, може з'явитися лише у майбутньому. Такий часовий розрив створює складнощі при оцінці реальної ефективності інтелектуального капіталу за допомогою моделі VAIC у той же рік, коли було здійснено інвестиції.

Тому, хоча VAIC пропонує інтуїтивно зрозумілий підхід до оцінки інтелектуального капіталу, необхідно враховувати часові аспекти інвестицій та їхнього впливу на додану вартість. Цей часовий розрив може вимагати розробки додаткових методик або удосконалень у формулі VAIC, щоб забезпечити більш точне відображення динаміки розвитку інтелектуального капіталу в компаніях.

Щоб вирішити проблему часового розриву, пов'язаного з моделлю VAIC у вимірюванні рівня ефективності управління інтелектуальним капіталом, можна розглянути кілька підходів. Перш за все, важливо визнати, що інвестиції в інтелектуальний капітал, такі як навчання співробітників або проведення досліджень та розвиток процесів та технологій, часто дають результати не відразу, а протягом тривалого часу. Відповідно, розрахунок ефективності таких інвестицій потребує більш довгострокового підходу.

Один із способів врахування цього аспекту – внесення змін до самої формули VAIC, щоб інтегрувати часову компоненту. Наприклад, можна розробити модифіковану версію VAIC, яка включала би зважені показники ефективності за кілька попередніх років, замість того, щоб обмежуватися лише поточним роком. Це дозволило б врахувати вплив минулих інвестицій на поточну продуктивність.

Інший варіант – впровадження моделі з затримками, де витрати на людський капітал або інші види капіталу за попередні роки корелюються з доданою вартістю у наступні роки. Такий підхід дозволив би врахувати затримку між часом здійснення інвестицій та їхнім впливом на продуктивність компанії.

Крім того, для вдосконалення методичного інструментарію оцінювання ефективності управління інтелектуальним капіталом суб'єкта господарювання можна застосовувати більш комплексні аналітичні методи, в тому числі машинне навчання, які дозволяють виявити неочевидні залежності та прогнозувати майбутні тенденції на основі історичних даних.

Усі ці підходи вимагають додаткових досліджень та тестування, адже вони можуть надати більш точний інструмент для оцінювання вкладу інтелектуального капіталу в загальний рівень ефективності управління компаніями.

Список використаних джерел

1. Pulic A. The principles of intellectual capital efficiency-A brief description. Zagreb: Croatian Intellectual Capital Center, 2008. P. 22. URL: https://www.researchgate.net/profile/Ante_Pulic/publication/265262960_The_Principles_of_Intellectual_Capital_Efficiency_-_A_Brief_Description/links/56bb34d108ae127edd55e515.pdf (the date of application: 08.04.2024 p.).
2. Marzo, G. (2022). A Theoretical Analysis of the Value Added Intellectual Coefficient (VAIC). *Journal of Management and Governance*, 26, PP. 551-577. URL: <https://doi.org/10.1007/s10997-021-09565-x> (the date of application: 08.04.2024 p.).
3. Сайкевич М. І. Оцінка інтелектуального капіталу компанії // *Аграрна наука, освіта, виробництво: Європейський досвід для України: Матеріали науково-практичної конференції. Житомирський національний агроекологічний університет*, 2015. С. 658-662.